T. LXXIV. Р. 1906 кн. VI. Рік XV.

74

ЗАПИСКИ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

НАУКОВА ЧАСОПИСЬ,

ПРИСЬВЯЧЕНА ПЕРЕДОВСЇМ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ, ФІЛЬОЛЬОҐІЇ Й ЕТНОҐРАФІЇ,

виходить у Львові що два місяцї під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN
DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG.

WISSENSCHAFTLICHE ZEITSCHRIFT, GEWIDMET VORZUGSWEISE DER UKRAINISCHEN GESCHICHTE, PHILOLOGIE UND ETHNOGRAPHIE

REDIGIERT VON

MICHAEL HRUŠEVŚKYJ.

B. LXXIV. 1906, VI B. XV Jahrgang.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 16 (29) / XII 1906.

Т. LXXIV. Р. 1906 кн. VI. Рік XV.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

НАУКОВА ЧАСОПИСЬ,

ПРИСЬВЯЧЕНА ПЕРЕДОВСЇМ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ, ФІЛЬОЛЬОҐІЇ Й ЕТНОҐРАФІЇ,

виходить у Львові що два місяцї під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG.

WISSENSCHAFTLICHE ZEITSCHRIFT, GEWIDMET VORZUGSWEISE DER UKRAINISCHEN GESCHICHTE, PHILOLOGIE UND ETHNOGRAPHIE

REDIGIERT VON

[redacted]CHAEL HRUŠEVŚKYJ.

B. LXXIV. 1906, VI B. XV Jahrgang.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Вийшло 16 (29) / XII 1906.

Зміст LXXIV тому.

Miscellanea.

З незнаної польської рукописи XVII в.

[Зміст: опис рукописи і час її повстаня; дві українські пісні найдавнійшої записї; кепкованє з шляхетського походженя Хмельницького; сатира на польське військо, мабуть з часу шведчини; дві сатири на польських іновірців; гумористичний унїверсал для скликаня загального походу; загадковий лист заточника до польського короля].

Між рукописями архіва гр. к. капітули в Перемишли є одна польська (LIII, G, 27), яка доси не звертала уваги на себе лиш тому, що в катальоґу дано їй заголовок: „Wiersze i pieśni erotyczne“. А тимчасом після близшого оглянення, хочби лиш перелистованя, вона показуєть ся доволї інтересною.

Рукопись, як сьвідчать червоно витиснені на кількох листках печатки, походить зі збірки перемиського крилошанина Івана Лавровського. В паперовій окладинцї, обтягненій зверхи на зелено помальованою тонкою шкірою, представляє книжку в форматї 8-ки, що числить нинї 102 картки. Нумерував картки колись крилошанин А. Петрушевич, що й підписав ся з краю на 102 картцї: Pietruszewicz. Брак кількох карток з початку, в серединї і при кінци впадає в очи при читаню. Оправний папір обох частий окладинки записаний ріжними „пробами пера“ з давнїйшого і новійшого часу. Між ними найбільше кидаєть ся в очи многократний підпис: Josephus Chwalibog. Поясняє його записка на передостаннїй картцї рукописи: „Ia iestem Właścicielem tey Książki Józef Chwalibóg“. Почерк тої записки вказує вже на XVIII або на початок XIX в. Та до значно раньшого часу, бо до XVII в. належить віднести дві за-

писки між пробами пера. Одна на передній части окладинки, се цитат із ґрунвальдської пісні:

Day nam na swiecie z Bogiem pobydz
Po szywocie w Raiu Boskym bydz.

Цитат — замітний. Вказує на той дальший процес псованя пісні в XVII в., якому вона улягала вже з часу першої появи в Польщі (гл. в моїй „Ґрунвальдській пісни" ст. 37). Друга записка — на задній части окладинки — історична: „Coronatia Iana Kaziemierza Anno Dni 1649 die 17 Ianuarii". Про ту записку можна сказати, що вона сучасна записаному фактови. Промовляє за тим її письмо, таксамо як письмо цілої рукописи вказує на середину XVII в.

Перегляд змісту рукописи дає підставу сказати, що ціла вона була списана вже перед 1650 р. Списувач був чоловік живий. Замісь мертвої схолястичної поезії списував собі будь що будь живійші еротики, в більшій части грубо порноґрафічні, а передовсім вносив у свій зшиток таке, що мало якусь реальнійшу основу, якийсь звязок з історичними фактами, — було сатирою на сучасні прояви. В його зшитку знаходять ся між иньшим такі на реальних фактах засновані поетичні складаня, як: „Pod czas Koronatyey Krola Władisława na iednę Roku 1633" (котра „Chciała to wiedziec co nie nalezało, Za to odkryła co skrytem bydz miało", — падаючи з високого балькона); — W Lublinie Anno 1635, 25 May" (про засуд сектярів); — „Nagrobek Oycu sciętospalonemu na Trybunale w Piotrkowie Anno 1642" (що сам собі хотів старати ся о внука — він звав ся Rzepecki); — „Dyariusz Expediciey nocney w Krakowie z Rzeznikami Dnia 25 Sierpnia Roku 1644" (звичайна собі молодеча авантура, в якій згадуєть ся королївський лютніст Краковянин Ґальот); — List o Lisowczykach do Doctor Martin Luter od Sląskich Fangielikow. Przes Xiądz Habspert Minister Ferbitkai z Boru Wroclawskiego na Polskiego przełozony Roku Panskiego 1646" (прозою і віршом); — „Ordinans Hetmana Na ninieyszą woyne w Warszawie naznaczone Anno Dni 1649" (з чого, на жаль, крім заголовка не остало ся нічого). Вибравши всі стихотвори з докладно означеними датами фактів, до яких вони належать, я умисне упорядкував їх хронольоґічно. Час від 1633—1649 р. — се та хронольоґічна рамка, яка обіймає факти, що дали основу названим стихотворам, або скажім докладнійше — заінтересували списувача рукописи так, що він вніс у свій

зшиток звязані з ними поетичні твори. Лиш в один бік розширить ся начеркнена хрональоґічна рамка, коли завважимо поміщені в рукописи прозові писаня. Таких прозових писань, помимо даного рукописи заголовка: „Wiersze i pieśni erotyczne“ — є в нїй кілька, та лиш три можуть бути виразними хрональоґічними показчиками. З року 1621 походить „Diarius Expeditiey Tureckiey pod Chocinem Roku 1621“ — копія диярия Якова Собіского (по польськи), що заповнює 52 карток рукописи[1]). До тогож самого 1621 року належить гумористична „Terminata Zaciągu pospolitego ruszenia Mazowieckiego według nizey opisanego Vniuersału“. Рік 1621 — се найраньший в рукописи „terminus a quo“. Означений 1649 роком „terminus ad quem“ остаєть ся незмінний, бо уміщена в рукописи „Euangelia Ruska Schysmaticka“, якої змістом служить кепковане з шляхетського походженя Богдана Хмельницького, належить якраз до перших років Хмельниччини, коли подібні кепкованя появлялись. Вказуючи на заінтересоване Хмельниччиною у списувача рукописи, та „Euangelia“ власне впевнює мене в тім, що ціла рукопись була готова перед 1650 р. Коли б її невідомий Поляк списував іще після 1650 р., він певно подав би нам про Хмельницького дещо з тих сатиричних писань, яких много виринуло в Польщі після Берестецької битви.

Лишаючи на боці весь той матеріял рукописи, який може представляти велику вартість для історика польської літератури і фільольоґа, я тут подам до відома загалу лиш те, що важне для нас, Українців, і має загальнїйше історичне значінє.

Передовсім вельми інтересні записи двох українських пісень. В рукописи було їх колись більше, на що вказує на 86 картці в низу поміщена замітка: „Tu sie piesni poczynaia tak Polskie iako y Ruskie y insze etc.“. І справдї, зараз на 87 картці починаєть ся: „Piesn Ruska“, та лиш вона одна збереглa ся в цїлости, бо в дальшій части рукописи на 100 картці знаходять ся тільки кінцеві окрухи з другої піснї. Иньші повиривано, видко, таксамо, як і початок сеї другої піснї.

Збережена в цїлости „Piesn Ruska“ складаєть ся з 7 понумерованих строф (списаних не поодинокими стихами, але in extenso). Перед першою строфою читаєть ся один стих, що формально до тої строфи не належить — щось в роді заспіву.

---

[1]) Називаю її копією, хоч вона не всюди згоджуєть ся в стилїзациї зі знаним диярием Собіского.

Повтореня в співі зазначені вертикальними черточками.

Ось та пісня (переписана стихами)[1]:

Oy v misty pereaslawlu pereaslawlu posered rinku :||:||:||:||:
1. Prodawala prodawala Babuseyka Toy hrin :||:||:||:||:
hdem sia wziaw kozak Ochryn
vchopyw y oskrebtaw y zyw Babusyn Toy chrin, Toy chrin, Toy hrin.

2. Prodawala :||: Babusienka reidku
hdem sia wziaw kozak chweidko
vchopyw y oskreptaw y zyw Babusinu reidku :||:||:

3. Prodawala :||: Babusienka perec
hdem sia wziaw kozak Ferenc
vchopyw y pobyw y poter Babusienki perec :||:||:

4. Prodawala :||: Babusienka kobzu
hdem sia wziaw kozak zo bzu
vchopyw y zayhraw y potouk Babusinu kobzu :||:||:

5. Prodawala :||: Babusienka Dudy
hdem sia wziaw kozak z budy
vchopyw y naduw y spaliw Babusine Dudy :||:||:

6. Prodawala :||: Babusienka Iayca
hdem sia wziaw kozak zdrayca
vchopyw y zwaryw y zyw Babusine Iayca :||:||:

7. Prodawala :||: Babusienka Sraku
hdem sia wziaw kozak z maku
vchopyw y pomiaw y wylizaw Babusinu Sraku :||:||:

Пісня, як видко, записана дуже поправно. Визначаєть ся гладкостю і співностю, як рідко яка пісня давної записї. Чи мало б се вказувати на її популярність, якій передовсім народна пісня[2]) завдячує свою складність і ошліфоване?

Кінцевий уривок другої пісні має вже трохи кострубату форму. Деякі вислови враджують штучну роботу. І само записане пісні не грішить надмірним старанем. Той уривок такий:

Postuy postuy Holubonko rozmowlu z toboiu
Ne zury sia moy milenki budum zyty zo mnoiu
Ia ne zury sia holubie kochany
Budum z toboiu zyty ne z iynszemi Pany.

---

[1]) Не змінюю нїгде правописи анї інтерпункциї.

[2]) Чи народня? Скорше воно виглядає на зложене яким Поляком на глум козакам. — *Ред.*

Nechay chodorat sczo rozumieiut
Sczo sia im podobaiet niechay sobi diiut
Boday boday moy milenki buwał zdorowenki
Sczo nezabul sczo nezabul swoiey milenenki
Boday woroha napala tuha
Sczo myni rozluczaiet milenkoho druha.

Читаючи сей уривок піснї, маємо вражінє, що се компіляция що найменьше двох пісень. Закінчене якось не лучить ся з першими чотирма стихами, тай два останнї стихи закінченя не мають ясного звязку з попередними. Та будь-що-будь, сей уривок як і цїла пісня про бабусеньку представляють великий інтерес. Їх треба зачислити до найстарших записий XVII в.

Кепкованє із шляхетського походженя Богдана Хмельницького, як сказано вже, містить „Euangelia Ruska Schysmaticka“ (15—16 карт. рукописи). Є се ординарна травестия Матвієвого евангелия гл. 1, зач. 1:

„Knychy rodeneia y plodenyia Swiatych y Swiatyc, błachowiernych Ruskich, kolise płodeli na pustynach. Da vrodili Borysa, Borys Dynisa. Dynis Mikilu, Mikita Kuźmu, Kuzma Fedora, Fedor zrodił Łazora, Łazor Iwana, Iwan Tryfana, Tryfan Pochana. Pochan Pak zrodił Hima, Him Klima, Klim Maxima, Maxim Charasima. Charasim zrodił Skurwoosyna, Skurwosyn Pak zrodił Matwiia. Matwiey zrodił złodeia, złodey Safku, Safka Proznoiustrawku. To było peret kobyłowodyniem do Babiła A po kobyłowodyniem do Babiła zrodił Kmita Kuca, Kuc Muca, Muc Łuca, Łuc Hryca, Hryc Młynàrza Kostia Brata swoo rodnoo. Młynarz vrodił Wasiła. Wasił Homu sczo vkrał to zaniosł do domu, Choma zrodił Demka, Demko Senika, Seniko Chwetka, Chwetko zonu swoiu Fennu, Fenna Nastusiu, Nastusia Magdusiu, Magdusia Mandziu, Mandzia vrodiła Krasulu, Krasula Manku, Manka Paranku, Paranka Małanku, Małanka vrodiła Vlhu, Vlha Brizeluiu, Prytuliu, Brizelia Tacu, Taca Klacu, Klaca vrodiła Izaia, Izaias vrodił Bochdona Chmielnickoo Hetmana zaporoskoo. To Vangelia Krasnaia Ruskaia o kotorey pismo Ruskoie Breszet“.

Поясненя вимагає хиба численє родів „peret kobyłowodeniem do Babiła“ і по нїм. Травестуючи так евангельське численє „до преселенія Вавилонскаго“ і „отъ преселенія Вавилонскаго“, автор навязує предкам Хмельницького гріх, званий тогдї бестияльством. Є в мене власне під рукою рукописна „Наука Соборовая“ писана в Горбі еп. Яковом Сушею 1670 р.

(власність архіва гр. к. капітули в Перемишли) [1]), де між більшими гріхами названо й „бестїалство, албо з' бестїею якою нечистый грѣхъ". Отже бестияльство — по кепкованям Поляка — а не шляхотство має за собою український гетьман. Тим і пояснюють ся надані його предкам назви: Кис, Мис, Klaca, Krasula.

Тільки й усього українського матеріялу в польській рукописи XVII в. Те, що подаю дальше, не без вартости, сподіюсь, буде для історика Польщі.

Після заголовка „Ordinans Hetmana Na ninieysze woyne w Warszawie naznaczone Anno Dni 1649", поміщеного на 19 картці в низу, читаєть ся зараз на 20 картці вірші, яким брак початку, а які займають картки 20—22. Тут, видко, є люка, в якій згубив ся і „Ordinans Hetmana" і початок (мабуть подібного) дальшого стихотвору, що, хоч і без початка, все таки варт оголошеня. Отже я оголошую його:

Ten to scukru vbrawszy krochmalną buławe,
Vczynil taki woysku Ordynans, y sprawe
Straznikowstwo zarazem, dał Greboszowskiemu
Obozenstwo woyskowe komus Ricerskiemu
Komisarrstwo wypiski wziął, Barycka cestwo
Bo w nich rzeczy Rycerskich vpatrował mestwo
Pułkownici, ciesowski, Grecki y Sławienski,
Pomagał y Owsiany, Pac, y Iagodinski
Radą zas Artyleriey będzie wybranowski
Gubernator Hodaku, ber Kotowicz dworski
Kapitan Hanfelt Giza, wielki Generalny
Mądri, męzny, odwazny, do potrzeby walny.
Połozeł sie obozem Hetman pod Pilicżą
Rowną mile od warki Furmanowie liczą.
Posłał zarazem w pola Pana Kupcowica
Z ktorim takze Wołoszą, wiodł Paweł woznica
Ci minawszy Czersk, pragę, Ryczywoł, Stęzyce,
Wziąwszy kałauzera wyiebaną pi [2])
Ku Lezaysku swoy Tabor odwaznie powiedli
Spracowani w przytiku w odpoczinku siedli
Ale za swą odwagą Iaseru dostali

[1]) Про неї скажу більше, обговорюючи иньші злучені з нею писаня, в студії про Пастирські посланія еп. Інокентія Винницького, яку приготовлюю до виданя.

[2]) Недокінчене і в рукописи.

Wned ych pod strasz w warszawie balwierzo oddali
Ktorem lekkie splastrzykow włozeli kaydany
Bo niebespieczne mieli na swich głowach rany
A isz o pewney Ordzie przedtim słychac beło
Kilka sie społem Panow, do woyska skupieło
Pułk iego vsarz stary, szumno ustroiony
Ktorymu szykowały kurwy, cudze zony
Pan Lubaczowski ponim zludzmi walecznemi
Przybeł, tak iako y sąm wboiu woiennemi
Na Iaskrawim stepaku, welensu wieprzowem
Swinich sczecin ostrogi wszytko kstałtem nowem
Rząt, kuncersz, y Buzdigan, blachmalu lnianego
Czaprak, skraiek wisniowych włoczką aftowany
Na litewską od wszytkich kopę szacowany
Dał mu Hetman w obozie, mieyscze podle boku
Gdy go witał rzekł mu tak, nie ustąpie kroku
Pan Grabianka nazaiutrz Kozackiego stroiu
Przybiezał kummunikiem dla predzego boiu
Był podnim Farbowany Muł, ciemno myszaty
Bułat perski v boku, krzywawy srokaty
Łubie w Rocławskiem kroiem, płotna kolenskiego
Rządzyk, pałasik, nadziak, sukna morawskiego
Smol mu iedne Chorągiew wiodł, drugą prowadział
Icko, ktory sie kszałtnie pod bierletem sadził
W tydzien ponim Platemberk, swą kawalerią
Wchodził, Mars, Mars, wołaiąc, Mars na Raytarią
W kaweconie na kozie, przy niem pistolety
S cukru lodowatego, a zas bandolety
V iego kompaniey, s przedniego pierniku
Ładunki porobione, do nich z miodowniku
Z brąncberku miał swarc, trzy korneti nowe
Za koszdem polne działko, szło Muchaierowe
Na kornetach te słowa pisane wysoko
Na iednim x, na drugiem pix, a na trzeciem koko
Zaprosieł ich Pan Glinka, y z wodzem do siebie
Trzy dni dostatkiem wielkiem, czestował v siebie
Zwierzyna iego łowu, w pałkach gołebieta,
Chude gesi, y kuri, strupawe prosieta
Rosoły iedne brudne, a drugie niebiałe
Weti wedzona Rzepa, y gomołki małe
Iabłecznikiem gdy sobie podpiiac poczeli

Platemberk sie s kuchmistrzem, do siebie porwali
Ciął Mniszek Platemberka, kiełbasą wieprzową
A ongo zas sztychem pchnął, gomułką koprową
W tim gospodarz do miecza, starego marmurku
Skoczywszy, krzyknął na nich albo to na rinku
Stych podał, bronie odwiodł, y tak ich roswadził
Kazdego na swoy szałas, rozno odprowadził
Poiednani przes xiędza są Robakowskiego
Sekretarza . . . . . . [1]) Plebona Beyskiego
Ma sie Pan Hetman ruszyc, prętko ku Stęzyczy
Iako mu woysko Bartel, Pisarz połny zliczy.

Лишаючи історикам означене факту (мабуть з часу шведчини), до якого може відносити ся сей уривок сатири, подаю з черги два стихотвори, що причиняють ся до ілюстрациї положеня іновірців у Польщі в першій половині XVII в.

На 13 картці рукописи читаєть ся п. з. „W Lublinie, Anno 1635. 25. May“ :

Prozno nurkowie swą się wiarą iezą
Słusznie trybunał pokarał ich wiezą
Vcząc ich wiary zeby chcieli wiedziec
Jesli zle w wiezey, gorzey w piekle siedziec.
Wolnoc im v nas lec zadne natye
Nie przyimuią ich w konfederatye.
Idzciesz spokoiem do braci sie spieszcie
Spiewaycie sobie a więcey nie grzeszcie.
A to was było trochę ponurzono
Potym z drabiną wzgorę wyniesiono
Nie bluzniyciesz tedy raczey pokutuycie
Wieze, a piekła iak diabła sie boycie.

Другий стихотвір писаний по польськи з швабська. Попереджує його такий „List o Lisowczykach do Doctor Martin Luter od Sląskich Fangielikow. Przes Xiądz Nikiel Habspert Minister Ferbitkai z Boru wroclawskiego na Polskiego Przełozony Roku Panskiego 1646“ прозою (82 картка рукописи):

Mego łaskafemu Panu Xiedzowi Kasprowi Mydlarzowi
Ministrofi Lubelskiemu.

Moy barzo vkochany y łaskafi Xiądz Kasper. Nie zal mi tego, zem u wm w lublinie, kilka latof sluzełem iako v clofiek taki, ktory nie tylko dusze ludckiego z bledow swim naukiem, ale ciala z bruda,

[1]) В рукописи місце порожне.

mydlem parzo dobrim omyfas. Iakosz ia Materyi, po fale Lubelskiem stopifalem, a wm mnie takze karmil słowem Bozym, ktorego takzem sie obiad, ze za laski Bozey, Efangielium toprze fifrocic umiem, na Cathedra, fiielkiego Miasta Froclaw, a iz niebacni Lisofcikowie, nie tafno ziednego Ministrem naszego, rozsigrał sie, y w pludra mu procha nasypali; Zas ci czo przy niego byli zrozumiawszy co chcieli ropic liszofcik z naszego Xiedzem, Furt list, do Doctor nasz Her Martin Luter napisali, y w pludra mu za tim okaziem przeslania lista wlozyli. Lisofcikowie potim procha zapalili, nas prost z listem de nieba iak Heliasz na Ognistego woza fleciał. Ktorego lista iam Swego glofa, na Angielskiego, Francuskiego, Polskiego iezyka przelozełem. Wy go iako tafny Bakalarz, tego pracy odemnie fescie, a do waszego Liszowcyk pisaycie zeby od nas fiiachał y nigdi unas nie postał bo sie nasi oto będą parzo rozgniefac.

Jasnemu Swieczy y Patryarcha Swemu Panofi her Martin Luter S. T. Doctorofi Piątemu Efangelista y Apostolofi Memieckiemu Fiara Prafdzifego Archisupernitententententofi od Fiernego Swoich pokłon na ziemia.

А безпосередно за тим листом вірші (82—85 картки рукописи):

Her Doctor Martin Luter ztwoim mądrim glofem
Posluchay ciego krzywda czo go ia fąm pofiem
Iako cierpiem Chrzescianofie
Od Skurwy Sin Lisowcikofie
A ten przymknął ztego polska
Iak zli Diabel na dobry Sląska
Glupi zpetni szelag nie stoy
Pry sam Pan Bog fiele dziw broy
Czech nabafil fielkiem klopotim
Fiego Diabel co im byl potim
Zbyt naszego ludofie gubi
Cerfone złote bardziey nisz chleb lubi
Tak nielaskaf na nasz Ministrofie
Iako na pies skoro sie dofie
Rozkniefal sie był bardzo na tego
Ze niechciał wzbora naszego
Bydlo naszego tak roskfafiel
Ze y skora ledfie zostafiel
Przed tym byl tlusty kozdy piątki
Teraz niemasz fleis y na Swiątki
Niemki naszego tak bardzo szanofal

Zego bardziey nizli nas milofal
Na spady nasze chlop niezbozny
Piecze piecząnki iak na rozny
Chlopcy Swego přzeswal go Ciury
Tego Diabel fymyslil ktury
By miał tylke na glowa rogi
Nigdy diabel nie był tak srogi
Ia nie twierdziem mali cos fnosie
Bo fnet naydzie iak pies po rosie
Pefnie naydzie skurwy Sin Ciura
Ale iako fisiec slugofie
Tak y Pan flasni Hultaiowie
Ieden mucha a drugi Plachta
Iak zyw w Polska niemasz taki Slachta
Nimozem vsral znim zony
Ni woz ni piernat poflecony
Tilko kobyl bardzo chudego
Kiedy glodny poiadl y tego
Ato nąm dziw czem choc chlop goli
Pan Mansfelta az z niemi glowa boli
A nas Raytar w mocnego zbroi
Iako flasny ryczerz stoi
Na pendent spady iak fody
Na pas ma muszkiet barz dobry
Frys tlusty iak pultory diabli
A na niego iak krzeslo siodli
A ten ma marny iak dudy
Lata iak frona chociasz chudy
Wszytko iak filk biega do kola
W saydak tlucze a klosno fola
Choc ucieka nieprawdę mofi
Tak on nasze raitar lofi
Tam sie bafi a tam uderzy
Iednim słowem wlasni Machlerzy
Pod Borznami gdy sie ziechali
Hans ż iednim na Harc fiiechali
Pan Hans zaniem alego chybiel
Fnet mu strzalkiem prafi ok fibil
Rozgniewal sie Hans chlop ziadly
Firfal strzalkiem oko do diabli
Z frisz niechciał spasc mil Bog vchował

Bo sie był dobrz do nie przysrubował
Her Hetman Mansfelt tak sie rozgniefal
Trzy dni chleba wgębie nie miefal
Ale ty Sam Doctor Martinie
Fiele twoich fwiernego zginie
Fidzis toprze iako potrzeba
A niedasz nąm ratunek z nieba
Tys naszego nadzieia fielki
Bron owiecki od tego filki
Kiedy go ty nie będzies broniel
Pefnie sie fiara twoi złomil
Spusci na niego fielkie niemocy
Niechay piią we dnie y fnocy
Niech szaleią iako sie popiią
A niechay sie sami bobiią
I Witemberk z nami na-udry
Kędy fisi Swiety twoy pludry
Kasz nam fidac pludry Swoiego
Niechcem chorągiew miec inszego
Iesli Beben zkory Zyskofy
Straszny byl nieprzyiacielofi
Twoi Femorali robi cuda
Nie wyploszy marnego luda
Przes Katrinki zenicki twego
Przes twe pludra zbyt opuchlego
Prosim was abys go ratofal
Bedziem wm bardz podziekofal [1]).

На 14—15 картках рукописи записана така гумористична „Terminata Zaciągu pospolitego ruszenia Mazowieckie° według nizey opisanego Vniuersału. Ktory sie tak ogłasza przes Generała“:

A wsyscyscie. Iesce nie wsyscy. Zbieraycie sie za godzine wsyscy. Po godzinie znowu. A Wsyscyscie. Iuz wsyscy. Słuchayciez. Przysedł Niwersał od Krola Ie° Msc Dobrodzieia nasego, takze tez od Ie° Msc Pana Hetmana wielkiego Dobrodzieia nasego. Abyscie sie gotowali na woynę abyscie wsiadali na wase wardegi, abyscie brali Krzywule, przeplotki, abyscie brali przedsiebodła, zastawiadła, przedsiepchace, darmochwieie, pukawice, błyskawice, zelazne rekawice, trwalca nie za-

[1]) По бібліоґрафії Естрайхера брошура п. з. Habspert N. X. List o kozakach polskich do Martyn Luter od ewangielikow була видана в Кракові 1636 р.

pominaycie, poydziemy do cudzey ziemie podelwow na Glinianskie pole, będziemy tam obozem lezec, ze trzy godziny, naucem tego skurwego Syna iak to z Krolem Ie° Mscią zartowac.

По всїй імовірности той унїверсал був сатирою на недоспілий загальний похід з 1621 р. Того року Жигимонт III, хотячи йти на поміч Ходкевичеви під Хотин, наказав загальному ополченю ставити ся на Глинянськім поли. Одначе воно збирало ся так лїниво, що на початку жовтня, себто майже під кінець Хотинської справи, зійшла ся під Глинянами шляхта ледви з 6 воєводств.

А тепер найменьше може вимовний (для історика), але з огляду на незнаного списувача рукописи дуже цїнний, на 87 - 88 картках рукописи виписаний лист до короля:

Naiasnieyszy Milosciwy Krolu Panie
a Panie Nasz Milosciwy.

Ręka Panska W. K. M. nowe Cudo z Creaturą swoią czyni quoniam elevans allisisti me, uas honoris, in contumeliam factum Skruszony y ponizony wołam Vsquequo Domine, Wyznawam dobrodzieystwo W. K. M. zazdrosc dworską y obłudne niesczerych przyiaciol rady naraziely mnie na indignatią W. K M. Pana y Dobrodzieia mego, czego iako zaluie tak pokarany i obnazony z pociech ozdobey pierwszey precarium spiritum miedzy obcemi trahere potomnym y postronnym wiekom exemplar, iako dobrego y laskawego Pana Szanowac musze, wyznawam ze bez laski W. K. M. nie tylko dobrze zyc (nie mogę – перечеркнено) ale y zyc nie mogę.

Vpadam z pokorą Suppliką moią do stop W. K. M. abys Sczery pokory nie raczył odrzucac boc to iest zawsze Krolewskie dzielo parcere subiectis, a nie tak vpatku mego załuie, iako zem kiedy Dobrodzieia mego rozgniewał. Przeto y niesczescie swoie za fortune nieiaką poczitam, ze mi w dawnych błędach otworzeła oczy, dckazales iako Pan, czego załowac musze, pokazales iuz swoie Clementią Panska, stawszy sie Oycem dziatek winowayce swego. Wszytko tedy na wolą W. K. M. resygnowawszy y te rozgę z ręku Oycowskich pokornie całuiąc, prosze Dobrodzieia mego abys iescze W łasce swey Panskiey roszpaczac mi nie dał, ale propitiatus errori, mnie de persona Regia et Patria choc odleglemu, y tu iusz ad placitum W. K. M. extre zostaiącemu pozwolil mereri, a zywemu nie chciey alimento deesse y tak straszną Constitutia wszytkiemu Domowi y Familiey szkodliwa zniesc pozwolil. A ia co samo exuli relictum est Pana Boga za Sczesliwe Panowanie W. K. M. y długo wieczne lata prosząc zostawam.

Брак підпису під листом, брак всякого поясненя каже призадуматись над тим. Чи мавби се бути лист самого списувача рукописи, може й автора многих списаних стихотворів? Бо коли б він чужий лист переписував, то не мав би причини промовчувати автора листу, пояснив би як небудь той лист. Скоро-б мій здогад не був лиш здогадом, тогдї той загадковий лист набрав би великої вартости для пошукувань за незнаним списувачем рукописи і польським поетом першої половини XVII в. *Др. В. Щурат.*

Польськї піснї записані Українцем при кінцї XVII столїтя.

Польська вульґарна лїтература, а в тім також і памятники ліричної поезії, як звісно, мало звертали на себе увагу дослїдників. Сї останні цікавили ся — що зрештою зовсїм зрозуміле — творами більш або меньш визначних поетів. Тимчасом визначні поети не завсїди надають ся для характеристики лїтературного смаку маси; вони часто служать тільки більш або меньш культурним представникам суспільства, а маси або зовсїм не зачіпають, або стають ся її добром значно пізнїйше. Як характеристичний приклад сього взяти от хочаб російських поетів: в XVIII в. середна і низша інтелїґенція читала „Письмовникъ“ Курганова, який мав 11 видань, збірники наївних анекдот в родї „Веселаго Менандра“ або „Смѣющагося Демокрита“ — і находила вдоволеннє на тім „полѣ честныхъ увеселеній“, а тимчасом Сумароков, Ломоносов й иньші корифеї клясичної лїтератури пройшли в низші верстви тільки в першій четвертинї XIX столїтя. Анальоґію до сього бачимо і в польській ліриці XVII і початку XVIII вв. Її історії досї не маємо, а ще меньше маємо даних для виясненння питання про обопільні відносини польської вульґарної лїтератури з того часу до української й російської. Се питаннє я порушував почасти в деяких своїх працях. І так в першім томі „Изслѣдованій и матеріаловъ“ подав я звістки про заховані в руських рукописних збірках польські вірші, духовного а почасти і сьвітського змісту і навів при тім одну віршу невідомого польського автора: „Южъ преч яде“ (с. 190—191). Потім в „Очеркахъ по исторіи поэтическаго стиля въ Россіи“ видав я другу анальоґічну пісоньку: „Дѣвчино мила“... Значна скількість таких пісень дістала ся до